

Kansalaisten kokemuksellinen tieto käyttöön viheralueiden toiminnan ja hoidon suunnittelussa

Smart parks (Hämeen ammattikorkeakoulu ja LUT-yliopisto)

Puistot ja viheralueet ovat tärkeitä kaupunkien resilienssille ja asukkaiden hyvinvoinnille. Kaupunkilaisia osallistetaan puistojen ja viheralueiden suunnitteluvaiheessa, mutta niiden elinkaaren myöhemmässä vaiheessa tyydytään pääasiassa erilaisten avoimien kanavien kautta saatavaan palautteeseen alueiden ylläpitoon liittyen.

Smart Parks-hankkeen tavoitteena oli tunnistaa kansalaisten kokemuksellista tietoa kaupunkien viheralueista ja selvittää, miten tätä tietoa voidaan parhaiten hyödyntää digitaalisten sovellusten kautta. Lisäksi hankkeessa kehitettiin erilaisia sovelluksia, joiden pohjana on asukkaiden kokemuksellinen tieto ja sen tunnistaminen.

Tähtäimessä kokemuksellisen tiedon tunnistaminen ja hyödyntäminen

Digitaalisen teknologian kehittymisen myötä erilaista käyttäjäkokemustietoa voidaan kerätä toiminnan suunnittelun tueksi. Paikkatietopohjaiset menetelmät keräävät paikkoihin kohdistuvaa tietoa, ja palautesovellusten kautta voi ilmoittaa muita huomioita. *Vuorovaikutteinen osallistumismuoto kuitenkin puuttuu, vaikka tutkimuksissa on todettu kansalaisten kokemuksellisen tiedon merkitys alueen arvojen tunnistamisessa ja paikkaan kuuluvuuden tunteen edistämiseksi.* Nämä tekijät edistävät kansalaisten hyvinvointia, koska ne tukevat kansalaisaktiivisuutta ja vahvistavat kiinnostusta paikkaa kohtaan.

Smart Parks -hankkeen tavoitteena oli selvittää, miten kansalaisten kokemuksellista tietoa voidaan tunnistaa ja miten digitaalinen teknologia mahdollistaa sen käytön puistojen ja viheralueiden toimintaa ja hoitoa suunniteltaessa. Kokemuksellisen tiedon tunnistamisessa käytettiin taidelähtöisiä menetelmiä.

Projektin menetelmiä yhdisti pyrkimys aineettomien kokemusten tunnistamiseen. Taidelähtöisiä menetelmiä käytetään innovaatiotoiminnassa, ja tutkimusten mukaan niillä on saatu aikaan nopeutettuja toimintatapojen muutoksia, jotka ovat tärkeitä esimerkiksi kestäväen kehityksen edistämiseksi.

Smart Parks -hankkeessa järjestettiin kuusi taidelähtöisillä menetelmillä toteutettua yhteiskehittämisen työpajaa (kaksi pajaa Hämeen ammattikorkeakoulussa, yksi paja Birkenhead Parkissa ja yksi Lanun puistossa Lahdessa). Kahdessa työpajassa kohteena oli Pikku-Vesijärven puisto ja menetelmänä drifting, joka pohjautuu Dérive-menetelmään. Vantaan kaupungin puistossa käytettiin soveltavan teatterin pohjalta kehitettyjä teatterillistavia kortteja.

Työpajoihin osallistuneiden *kansalaisten kokemukset liittyivät luontoon ja toisiin ihmisiin.* He kertoivat esimerkiksi paikkasidonnaisista emotionaalisista ja aistimellisista kokemuksista. Smart Parks -projektin viitekehyksessä kokemuksellinen tieto nähdään osana *ekososiaalista ympäristöä*, jonka kautta tulkitaan ympäristön ja ihmisen vuorovaikutusta.

Yhteiskehittämisessä pystyttiin analysoimaan *merkityksellisiä paikkoja ja voimaannuttavia, luontokokemukseen liittyviä paikkoja.* Taidelähtöisten menetelmien rinnalla käytettiin vihertoimialalle perinteisempiä menetelmiä, kuten karttapohjaista aineistoa, jossa kartta toimi kyselyn artefaktina. Vastaukset olivat tavanomaisia *alueen parantamishetkeitä*, kuten roskakorien ja penkkien tarve.

Osallisuus osana kaupunkivihreän suunnitteluprosessia

Työpajoista saadun tiedon perusteella oli tarkoituksenmukaista selvittää, miten kokemuksellista tietoa voidaan hyödyntää viheralueilla ja puistoissa. Seuraava työpaja järjestettiin alueista vastaaville tai niitä kehittäville toimijoille. Työpajassa selvitettiin, miten kansalaisten osallisuus nähtiin osana kaupunkivihreän suunnitteluprosessia ja millaista käyttäjäkokemuksellista tietoa voidaan hyödyntää puistojen ja viheralueiden hallinnoinnissa. Lisäksi käsiteltiin digitaalisten menetelmien toimivuutta ja niistä saatuja kokemuksia.

Tästä työpajasta saatu tieto oli Smart Parks -projektin tavoitteiden kannalta merkittävää: *osallistujat pitivät erittäin tärkeänä kokemuksellisen tiedon hyödyntämistä*. Seuraavat lainaukset ovat viheralueista vastaavien tai niitä kehittävien ammattilaisten kiteytyksiä:

- ”*Tarinat kertovat paikan arvoista.*”
- ”*Paikallinen tieto lisäisi varmaan paikkaan kuuluvuuden tunnetta.*”
- ”*Genius loci [paikan henki] pitäisi selvittää käyttäjiltä.*”

Ammattilaiset painottivat myös, että olemassa olevat sähköisten kanavien palautejärjestelmät ovat kankeita sekä kansalaisille että ammattilaisille. Tietomäärät ovat liian suuria,

eivätkä ne tuota tarpeellista paikallista tietoa. *Ammattilaisten mukaan tarvitaan vuoropuhelua edistäviä prosesseja ja työkaluja.*

Smart Parks -hankkeessa kehitettiin digitaalisia dialogia mahdollistavia työkaluja. *Tarinapuisto-prototyyppi* mahdollistaa paikallisen tiedon kirjoittamisen ja kuvaamisen tarinamuodossa. Tämän lisäksi kehitettiin äänitaidetta sekä taide- ja ympäristökasvatusta yhdistävän *audiokartan prototyyppi* Lanun puistoon ja käynnistettiin Tarinasoitin-sovellusta hyödyntävä luontopolku Vantaalle. Kehittäminen tapahtui taidelähtöisten menetelmien tuottaman tiedon pohjalta (kuva 1 ja kuva 2).

Hanke vahvisti käsitystämme siitä, että kokemuksellisen tiedon välittäminen on kansalaisille merkityksellistä. Työpajoissa taidelähtöiset menetelmät saivat ihmiset havainnoimaan asioiden merkityksiä, joista monet liittyivät luontoon ja aistikokemuksiin. Fyysisen ympäristön tekninen ylläpito ei aina ota huomioon arvoja, joita paikalliset tunnistavat. *Dialogi ja yhteiskehittäminen hallinnoivan organisaation ja kansalaisen välillä edesauttaisi ympäristön joustavampaa muovautumista*. Se myös kehittäisi ymmärrystä ympäristön merkityksestä tilanteessa, jossa haasteina ovat ympäristön monimuotoisuuden edistäminen ja ilmastonmuutoksen hidastaminen.

Kuva 1: Osallistujille avoin työpaja Vantaan Rautkallion puistossa 23.5.2017

Kuva 2: Paikallista, kokemuksellista tietoa tuotettiin taidelähtöisillä menetelmillä drifting-työpajoissa 22.5.2017 ja 10.6.2018 Lahdessa

Kuinka osallistaa kansalaisia kehittämään yhdessä puistoja ja viheralueita?

Kansainvälisten tutkimusten mukaan kansalaisten osallistuminen on lisääntynyt puistojen ja viheralueiden toiminnan ja hoidon suunnittelussa. Hankkeesta saadun tiedon perusteella *puiston tai viheralueen elinkaaren pisimmästä vaiheesta puuttuu kansalaisten ja hallinnoivan organisaation toimijoiden välinen jatkuva dialogi*. Paikallisen kokemuksellisen tiedon tunnistaminen ja sen hyödyntäminen alueen hallinnon suunnittelussa alhaalta ylöspäin on yksi tapa edistää tätä dialogia.

1. Yhteiskehittäminen osaksi viheralueiden hoidon ja toiminnan suunnittelua

Yhteiskehittäminen edistää kaupungin kestävyyttä ja vahvistaa demokratiaa. Yhteiskehittäminen otetaan osaksi viheralueiden hoidon ja toiminnan suunnittelua. Selvitetään mahdollisuudet poiketa alan vakio-ohjeistuksista ja päivitetään ohjeistuksia. Selvitetään yhteiskehittämisen vaikuttavuutta eri puistoissa ja viheralueilla ja käytetään sitä strategian ja toiminnanohjauksen suunnittelun pohjana sekä päätöksenteossa.

2. Taidelähtöiset menetelmät osaksi koulutusta

Taidelähtöiset menetelmät juurrutetaan rakennetun ympäristön maisemasuunnittelun ja viheralueiden hallinnon koulutukseen. Ne ovat osa koulutuksen osaamistavoitteita, ja niitä käytetään metodeina tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Siten ne myös ovat osa tulevaisuuden ammattilaisuutta edistävää ajattelua sekä kykyä dialogiin kansalaisten kanssa.

Taidelähtöisiä menetelmiä suositellaan käytettäväksi paikallisesti yhteistoiminnallisissa työpajoissa, joissa on jokin konkreettinen kehittämisen kohde.

3. Yhteiskehittäminen käyttöön viheralan ammatillisissa verkostoissa

Osallistavien menetelmien ja prosessien yhteiskehittäminen otetaan toimintatavaksi viheralan ammatillisissa verkostoissa. Esimerkiksi voidaan järjestää innovointisessioita, joissa tiettyä asiaa tai aihetta yhteiskehitetään.

4. Kansainvälistä yhteistyötä hyödynnettävä

Kansainvälistä yhteistyötä ja sen parhaita käytänteitä tulee hyödyntää. Myös innovatiivista toimintaa ja siihen liittyvää osaamista tulisi laajentaa. Esimerkiksi kansainvälinen Green Flag -standardi edistää puistojen- ja viheralueiden kehittämistä, koska auditoinnissa kansalaisten aktiivointi ja osallisuus ovat osa kokonaisuutta. Suomessa Green Flag -järjestelmää hallinnoi Viherympäristöliitto ry.

5. Käyttäjätieto osaksi toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa

Digitaalisen teknologian tuottama tieto tulee ottaa järjestelmälliseksi osaksi toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa. Käyttäjätiedon tulee olla perusteena resurssiviisaille ratkaisuille, ja paikallista kokemuksellisesta tietoa on opittava tulkitsemaan. Digitaaliset sovellukset mahdollistavat myös dialogia.

Julkaisut:

Suomalainen, S., Pässilä A., Owens, A., & Holtham, C. 2018. Facilitating sustainable development through artful inquiries in public open space management. In: ARTEM OCC 2017. Organizations in Action; Pun-University of Lorraine Edition; (accepted for publication)

Artopoulos, G., Paschalis Arvanitidis, P., & Suomalainen, S. 2018. Using ICT in the management of public open space as a commons. In: Cyber Parks. Springer (accepted for publication)

Hankkeen tekijät:

Lehtori Sari Suomalainen

sari.suomalainen@hamk.fi

Hämeen ammattikorkeakoulu

Puh. +358 50 574 3617

Erikoistutkija, tohtori Anne Pässilä

LUT-yliopisto

Puh. +358 40 035 1466

Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka -tutkimus ja -yhteistyöohjelma

Vuosina 2010–2018 toteutettu Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka -tutkimus ja -yhteistyöohjelma on metropolialueen korkeakoulujen, kaupunkien sekä kahden ministeriön välinen tutkimus- ja yhteistyöohjelma, jonka tavoitteena on edistää monitieteistä, korkeatasoista ja metropolialueen erityispiirteistä lähtevää kaupunkitutkimusta sekä siihen tukeutuvaa kehittämistoimintaa.

Ohjelman keskeinen tehtävä on kehittää ja rahoittaa horisontaaliseen yhteistyöhön perustuvaa kaupunkitutkimustoimintaa ja tutkimustulosten soveltamista sekä päätöksenteon tueksi että hyvien käytäntöiden ja toimintamallien kehittämiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkitutkimustiedon hyödynnettävyyteen ja levittämiseen metropolialuetta kehitettäessä.

Ohjelman vuosittain myöntämä hanke-rahoitus kohdentuu mukana olevien kaupunkien ja valtiotoimijoiden yhdessä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajien kanssa laatimaan ohjelmaan liittyviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Hankkeessa mukana:

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

